

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ
ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою КЗВО
«Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради», протокол № 5
від « 31 » серпня 2021р.
Голова вченої ради

 Л.К. Задорожна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма Педагогіка вищої школи

2021 – 2022

Навчальна програма з дисципліни «Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Розробник: Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.)

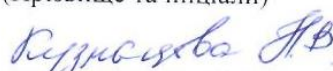
Завідувач кафедри

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти «Педагогіка вищої школи» другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні етапи і закономірності становлення та розвитку зарубіжної та української вищої освіти.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Дисципліна «Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти» для здобувачів другого (магістерського) рівня викладається у першому семестрі на першому курсі навчання, є обов'язковою. Основними дисциплінами, що забезпечують курс, і взаємопов'язані з його опрацюванням, є «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи». Знання та вміння, що отримують здобувачі після проходження курсу, є необхідними для проходження асистентської та науково-дослідної практики, а також для проведення магістерського дослідження і підготовки кваліфікаційної роботи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Виникнення, розвиток і сучасний стан зарубіжної вищої школи
2. Становлення і розвиток вищої освіти в Україні.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Тенденції і перспективи розвитку вищої освіти» є формування знань про основні закономірності, періоди і тенденції у розвитку вищої освіти на різних етапах суспільного поступу, особливості її еволюції в Україні, готовності до самостійного пізнання проблем історії вищої освіти і педагогічної думки.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати цілісну систему знань про історико-педагогічні процеси, явища і факти, дотичні до розвитку вищої освіти;
- з'ясувати витоки становлення, закономірності та періоди у розвитку вищої школи, обґрунтувати їхню детермінованість соціально-економічними, політичними та культурно-освітніми чинниками;
- сформувати вміння соціально-історичного аналізу змісту і форм організації освітнього процесу у західній і вітчизняній вищій освіті;

- сприяти активізації дослідницької діяльності майбутніх магістрів освітніх, педагогічних наук, формуванню їхнього професійного світогляду.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **Інтегральна компетентність (ІК)**: Здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук.

б) **Загальні компетентності**:

ЗК8.Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК9.Здатність працювати в міжнародному контексті.

в) **Спеціальні компетентності**:

СК4.Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

СК7.Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

СК8.Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.

Кінцеві **програмні результати навчання**, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна (ПР):

ПР1.Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень.

ПР9.Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

ПР10.Приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації.

ПР11.Здійснювати консультативну діяльність у сфері освітніх, педагогічних наук.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі повинні **знати**:

- основні етапи становлення і розвитку зарубіжної і вітчизняної вищої освіти, зміст і форми організації освітнього процесу;
- передумови і основні етапи становлення і розвитку педагогіки вищої школи;

- основні етапи становлення і розвитку перших закладів вищої освіти України і класичних університетів періоду нової та новітньої історії;
- передумови і основні етапи становлення вищої освіти на Півдні України;
- основних представників педагогіки вищої школи на Півдні України, основні наукові школи.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні **вміти**:

- здійснювати соціально-історичний аналіз змісту і форм організації освітнього процесу у західній і вітчизняній вищій освіті ;
- аналізувати і прогнозувати тенденції розвитку світової вищої освіти у XXI ст.;
- аналізувати і прогнозувати тенденції розвитку вищої освіти України;
- дати соціально-історичну оцінку внеску видатних педагогів у розвиток педагогіки вищої школи на Півдні України.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Виникнення, розвиток і сучасний стан зарубіжної вищої школи

Тема 1.1. Виникнення європейських університетів в епоху Середньовіччя

Передумови виникнення університетів у середньовічній Європі

Піфагорейська спілка як прообраз філософської школи, принципи навчання у ній. Академія Платона. Сократівський метод навчання. Лікей Арістотеля як модель протоуніверситетської освіти. Розвиток традицій Лікея і Академії у Мусейоні Птолемея та Александрійській бібліотеці.

Предісторія і початок середньовічного університету. Перші університети Західної Європи. Університетська освіта в період раннього Середньовіччя (XII-XIV ст.). Визначення основних понять. Університет від Великого Розколу до Реформації (1380-1517).

Тема 1.2. Європейські університети в період Нового часу (1517-1800)

Характеристика університетської освіти періоду від Реформації до епохи Просвітництва. Конфесійні типи університетів: католицькі, лютеранські, кальвіністські. Характеристика французької (Паризької) і англійської (Оксфордської чи Кембріджської) моделей університету.

Образ університету епохи Просвітництва. Криза французького університету. Розвиток неуніверситетських професійних шкіл. Чинники розквіту німецьких університетів. Особливості організації навчального процесу в німецьких університетах. Стабільність як тенденція розвитку англійських університетів.

Тема 1.3. Становлення вищої освіти у США

Основні етапи розвитку вищої школи США до 1900 р. Запровадження і розвиток коледжів (1636 – 1776). Період секуляризації вищої школи (1777 – 1862). Період бурхливого розвитку університетів (1863 – 1900). Особливості американських університетів.

Тема 1.4. Моделі університетської освіти Західної Європи ХІХ ст.

«Дослідницький університет» В. Гумбольдта. Основний принцип - поєднання досліджень і навчання в системі університетської освіти. Свобода викладання і свобода навчання. Автономія університету. Виникнення нових форм навчання – семінарів і практичних занять.

Модель «ідеального університету» Джона Ньюмена. Ліберальна освіта як стрижень університетської освіти. Формування інтелектуальної культури, розвиток мислення як мета університетської освіти.

Тема 1.5. Зарубіжна вища освіта ХХ ст.

Класичні моделі «ідеального університету». Модель Х. Ортега-і-Гассета. Модель К. Ясперса. Модель Р. Хатчінса. Модель С.Й. Гессена. Модель К. Керра. Огляд інших моделей університетської освіти.

Тенденції розвитку систем вищої освіти Західної Європи і Північної Америки. Система вищої освіти Франції. Діяльність університетів Німеччини: традиції і практика. Британська система університетської освіти. Американський університет ХХ ст.: розвиток, досягнення, проблеми. Система вищої освіти Канади.

Тема 1.6. Провідні тенденції і перспективи розвитку сучасної вищої освіти зарубіжних країн

Трансформація вищої освіти у контексті Болонського процесу. Причини, основні документи, основні дати Болонського процесу.

Тенденції і проблеми розвитку сучасної вищої освіти в умовах глобалізації, інформатизації, формування суспільства знань. Тенденції до масовизації вищої освіти та урізноманітнення контингенту студентів; зростання вартості та видатків на вищу освіту, диверсифікації джерел її фінансування; збільшення та зростання ролі сектору недержавної вищої освіти; зростання кількості працівників сфери вищої освіти; інформатизації (комп'ютеризації) освіти; розвиток дистанційної освіти; міжнародна мобільність. Проблеми фінансової кризи університетів і пошук шляхів її

подолання; диверсифікації закладів вищої освіти; проблеми якості вищої освіти; новітні технології навчання і проблема відкритості і конкурентноздатності університетів; вирівнювання національних освітніх систем і роль закладів вищої освіти в цьому; удосконалення менеджменту; соціальна відповідальність університетів.

Характеристика сучасних моделей університетської освіти. Модель «Підприємницького університету». Модель «Академічного університету». «Корпоративні університети». Модель «Регіонального університетського комплексу». Модель «Відкритого університету». Переваги і недоліки організації освітнього і наукового процесу у різних моделях.

Змістовий модуль 2. Становлення і розвиток вищої освіти в Україні

Тема 2.1. Становлення вищої освіти в Україні в XVI – XVIII ст.

Братські школи як передісторія вищої школи і освіти в Україні. Значення братств в розвитку української вищої школи.

Значення Острозької академії у культурному середовищі України. Острозька академія як предмет наукових досліджень.

Організація навчального процесу у Києво-Могилянській академії. Зміст і форми навчального процесу. Викладацький склад. Видатні випускники Києво-Могилянській академії. Історичне значення перших закладів вищої освіти України.

Тема 2.2. Класичні університети України періоду нової та новітньої історії

Найстаріший університет України – Львівський, основні етапи його розвитку. Становлення педагогічної освіти у Львівському університеті.

Становлення університетів у Російській імперії у XIX ст. Харківський університет (1805). Університет Св. Володимира (1834). Імператорський Новоросійський університет (1865). Характеристика Університетських Статутів XIX ст. (1804, 1835, 1863, 1884). Становлення системи педагогічної освіти. Специфіка становлення і розвитку педагогічної освіти і науки на Півдні України.

Чернівецький університет (1875).

Тема 2.3. Характеристика університетської системи освіти в СРСР (1917-1991)

Загальна характеристика університетської системи освіти в СРСР. Основні етапи становлення і розвитку університетської системи освіти в СРСР. Організація навчального процесу, характеристика змісту, форм і методів навчання в університетах. Система педагогічної освіти.

Характеристика системи України радянського періоду. Трансформація системи вищої освіти України у період визвольної боротьби (1917-1920). Криза університетської системи освіти України у 1920-1939 рр. Виникнення нової мережі закладів вищої освіти. Університети України від Другої Світової війни до періоду Незалежності. Зміст, форми і методи педагогічної освіти.

Тема 2.4. Основні тенденції розвитку системи вищої освіти України у період з 1991 р. до 2014 р.

Зміни в організації вищої освіти України до підписання документів Болонського процесу. Зміни у рівнях та ступенях вищої освіти, змісті та формах організації освітнього процесу після приєднання України до Болонського процесу. Питання академічної мобільності науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

Тема 2.5. Сучасний стан, основні тенденції та перспективи розвитку системи вищої освіти України

Закон України «Про вищу освіту». Компетентнісний підхід як нова парадигма вищої освіти України. Ступені і рівні вищої освіти. Галузі знань та спеціальності вищої освіти. Стандарти вищої освіти.

Основні тенденції розвитку системи вищої освіти України. Проблема оптимізації структури вищої освіти і кількості закладів вищої освіти. Проблеми індикативної вартості навчання у ЗВО. Освітні та професійні кваліфікації, та проблеми їх надання. Питання забезпечення якості вищої освіти. Академічна доброчесність. Академічна мобільність. Визнання результатів неформальної освіти. Нові підходи до підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Короткий цикл вищої освіти. Фахова передвища освіта.

Діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Запровадження нової процедури акредитації як чинник забезпечення якості вищої освіти у відповідності до європейських стандартів.

Шляхи підвищення соціальної відповідальності вищої освіти України.

3. Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні документи. Глосарії

1. Закон України «Про освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про вищу освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

1. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-p>
3. Концепція розвитку педагогічної освіти: Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776.
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
2. Наказ МОН України від 06.11.2015 № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
4. Постанова КМ України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»
<https://www.kmu.gov.ua/npas/248149695>
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015.
6. Глосарій. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>
7. Національний освітній глосарій: вища освіта. авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.

Підручники та навчальні посібники

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Каленюк І.С., Куклін О.В. Розвиток вищої освіти та економіка знань. Київ : Знання, 2012. 343 с.
3. Кузнецова Н.В. Тенденції розвитку професійно-педагогічної освіти в класичних університетах України // *Вища освіта України*. Додаток 2 до №3. том I (26). 2011 *Темат. випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. С. 282–287.
4. Кузнецова Н.В. Формування професіоналізму майбутніх фахівців-

- педагогів у класичних університетах: історія, сучасність, перспективи *Проблеми формування професіоналізму особистості та діяльності майбутнього фахівця в контексті вимог євроінтеграції*: Монографія / За ред. проф. О.С. Цокур. Одеса, 2012. С. 5–15.
5. Кузнєцова Н.В. Роль класичних університетів у розробці системи вищої професійно-педагогічної освіти: історичний аспект / Н.В. Кузнєцова // *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, реалії, перспективи*: У 3-х томах. Т.2. *Теорія і практика педагогічної науки та освіти: досвід, інноватика, прогнозування*: Зб. наук. пр. / За ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмида. Львів, 2013. С. 296–309.
 6. Кузнєцова Н.В. Роль учених Одеського (Новоросійського) університету у становленні й розвитку експериментальної психології: М.Я. Грот, М.М. Ланге, Г.І. Челпанов. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 3 до Вип. 36, Том 1 (17): *Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання»*. 2016. С. 7–20.
 7. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч. метод. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 190 с.
 8. Левченко Т.І. Європейська освіта : конвергенція та дивергенція. Вінниця, 2007.
 9. Освітологія: фахова підготовка: навч.-метод. посіб. /За ред. В.О. Огнев'юка. Київ : ВП «Едельвейс», 2014. 624 с.
 10. Освітологія: фахова підготовка: хрестоматія /За ред. В.О. Огнев'юка. Київ : ВП «Едельвейс», 2014. 744 с.
 11. Поляков Н.В., Савчук В.С. Классический университет: от идей античности к идеям Болонского процесса. Днепропетровск, 2007. 596 с.
 12. Проніков О.К. Історія педагогіки: курс лекцій. Київ : Вид-во. Дім «Слово», 2015. 440 с.
 13. Сбруєва А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: навчальний посібник. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2000. 208 с.
 14. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с.
 15. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 308 с.

16. Суворов Н.С. Средневековые университеты. Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. 256 с.

Додаткова література

1. Анненкова І.П., Кузнєцова Н. В., Ружицька О.М. Основні напрями розбудови системи внутрішнього забезпечення якості у закладі вищої освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 20–21 квіт. 2021. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 77-81.
2. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с.
3. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система : довідник користувача / Пер. з англ.; за ред. д-ра техн наук, проф. Ю.М. Рашкевич та д-ра пед. наук, проф. Ж.В. Таланової. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. 106 с.
4. Кузнєцова Н.В. Передумови виникнення вищої педагогічної освіти на Півдні України / Н.В. Кузнєцова *Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації*: кол. моногр.; за ред. проф. О.С. Цокур. Одеса. 2018. С. 25-37.
5. Кузнєцова Н.В. Соціальна відповідальність як ціннісний орієнтир розвитку вищої освіти України. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: Матеріали III Всеукр. науково-практ. конф. 14 травня 2021 р. / за заг. ред. В.В. Ягоднікової. Одеса. 2021. С. 31-34.
6. Кузнєцова Н.В. Становлення педагогічної освіти і науки. *Одеський національний університет імені І.І. Мечникова : історія та сучасність (1865-2015)* / кол. авт.; гол. ред І.М. Коваль. Одеса. 2015. С. 154-162 .
7. Кузнєцова Н.В. Становлення педагогічної освіти і науки в Імператорському Новоросійському університеті. *Університетська педагогічна освіта: історія, теорія і перспективи розвитку в умовах глобалізації*: кол. моногр. / за ред. проф. О.С. Цокур. Одеса. 2018. С. 37-47.
8. Кузнєцова Н. В. Сучасна вища педагогічна освіта України: необхідність парадигмальних змін. *Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення*: збірник тез доповідей Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (30 квіт. 2021 р., м. Одеса). Одеса. 2021. С. 151 -153.
9. Кузнєцова Н.В. Шляхи модернізації професійно-педагогічної

- підготовки студентів в умовах класичного університету. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2011. Вип. 570. С. 79–88.
10. Кузнецова Н.В. Николай Николаевич Ланге и Георгий Иванович Челпанов: параллели и перекрестки судеб. *Вища освіта України*. Додаток 3 до № 1, Т. II. 2012. *Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання»*. С. 13–18.
 11. Кузнецова Н.В., Ружицька О.М. Питання науково-педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в умовах реформування системи освіти України. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management*. 2018. № 3 (23). wrzesien. С. 101-110.
 12. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636). Київ : Вища школа, 1990. 290 с.
 13. Нагачевська З. І., Джус О.В. Історія вищої освіти: навч.-метод. комплекс. Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 54 с.
 14. Оржель О. Університетська соціальна відповідальність у контексті університетського лідерства : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2017. 40 с.
 15. Правові засади реалізації Болонського процесу в Україні: монографія / В.Бугров, А. Гожик, К.Жданова, І. Зарубінська, В. Захарченко, С. Калашнікова, О. Козієвська, І. Линьова, В. Луговий, О. Оржель, Ю.Рашкевич, Ж. Таланова, С. Шитікова / за заг. ред. В. Лугового і С. Калашнікової. Київ.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 156 с.
 16. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. : у 2 кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005.
 17. Хижняк З.І., Маньківський З.І. Історія Києво-Могилянської академії. Київ : КМА, 2003. 184 с.

4. Електронні інформаційні ресурси

1. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. <http://vnz.org.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. <https://dnpb.gov.ua/ua/>
3. Інститут вищої освіти НАПН України. <https://ihed.org.ua/>
4. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України <http://ipood.com.ua/>
5. Міністерство освіти і науки України. <http://www.mon.gov.ua>.

6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
<http://www.nbuv.gov.ua/>
 7. Одеська національна наукова бібліотека. <http://odnb.odessa.ua/>
 8. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів.
<https://prometheus.org.ua/>
5. **Форма підсумкового контролю результатів навчання:** залік.
6. **Методи контролю результатів навчання:** експрес-опитування, індивідуальне опитування, перевірка письмових робіт, захист індивідуальних завдань, виступ перед аудиторією.